Исправления не допускаются

Итоговый балл ________ __________________ **Шифр _____________**

(подпись председателя жюри)

Межрегиональная предметная олимпиада Казанского федерального университета по предмету «Татарский язык»
Очный тур
2016-2017 учебный год

10 класс

I. Фразеологик гыйбарәләрне татарча языгыз. / Напишите фразеологические обороты по-татарски (10 баллов).

1) Язык отнялся – ______________________________
2) Слюнки потекли – ______________________________
3) Сложить голову - ______________________________
4) Сесть на мель - ______________________________
5) Скатертью дорожка – ______________________________
6) Плясать под чужую дудку – ______________________________
7) Бить по карману – ______________________________
8) Под носом – ______________________________
9) Обивать пороги – ______________________________
10) Осадок на душе – ______________________________

II.Түбәндәге шигъри юлларны кем язган? Авторларның исем һәм фамилиясен тутырып языгыз. / Напишите полностью имя и фамилию авторов этих стихотворений. (10 баллов).

1) Сүз көчле ул, мәгънәле ул, сирәк булса,
Тыңлаучы да сүз аңлаучы зирәк булса.

Җавап: ______________________________

2) Үз ана телем – минем өчен матур, иң тәмле тел,
Үз телем – үз әйберем булган өчен ярата күңел.

Җавап:______________________________

III. Тотрыклы гыйбарә килеп чыгарлык итеп, исемнәрне тиешле формага куеп бәйләгез һәм мәгънәләрен аңлатыгыз / Соединяя имена существительные, образуйте фразеологизмы и объясните значение (10 баллов).

СЫРТ, БӘЯ, ТИРЕ, МАЛАЙ, АКЫЛ

Бүре ______________________________

Елан ______________________________

Ат ______________________________

Арыслан______________________________

Әтәч ______________________________

IV. Җөмләнең һәр сүзенә морфологик анализ ясап языгыз. / Сделайте морфологический анализ каждого слова в этом предложении. (20 баллов)

Әбиләрдән калган бу борынгы әйберне без күз карасыдай сакларга тиеш.

Әбиләрдән - ____

____

Калган - ____

____

Бу - ____

____

Борынгы - ____

____

Әйберне - ____

____

Без - ____

____

Күз - ____

____

Карасыдай - ____

____

Сакларга - ____

____

Тиеш - ____

____

V. Кроссвордларны чишегез. /Решити кроссворды (20 баллов)

А) Бирелгән сүзләрнең синонимнарын языгыз./ Напишите синонимы данных слов.

1. Кабат -
2. Чуман –
3.Табиб -
4. Аска –
5. Эш -
6. Абруй –
7. Әүвәлгечә –
8. Аптека -
9. Әҗәткә –
10. Әрәмгә –

		ә							
			ә						
			ч						
				ә					
				л					
					ә				
							ә		
							ә		
								ә	
									ә

Б) Парлы сүзнең икенче кисәген языгыз. / Напишите второй компонент парного слова.

1. Савыт -
2.Алам-
3. Иске-
4. Алай-
5. Алан-

6. Алпан –
7. Аклы -
8. Абына -
9. Җан–
10. Очсыз-

			а				
				м			
				ы			
				й			
				н			
					н		
					ы		
						ә	
							а
							з

VI.Татар әдәби теленең функциональ стильләре турында языгыз. Җавабыгызны мисаллар белән аңлатыгыз. / Напишите о функциональных стилях татарского языка (10 баллов).

VII. “Сүзлекләр нәрсә хакында сөйли?” дигән темага лексикография турында 80 сүздән ким булмаган сочинение языгыз. Фикерегезне дәлилләп, 2 дән ким булмаган дәлил китерегез. /Напишите сочинение (не менее 80 слов) о лексикографии на тему “О чем раскажут словари?” Приведите не менее 2 довыда – примера (20 баллов).

Исправления не допускаются

ОТВЕТЫ

I. Фразеологик гыйбарәләрне татарча языгыз. / Напишите фразеологические обороты по-татарски (10 баллов).

1. **Язык отнялся – телсез калу, телдән калу, телсез-өнсез калу**
2. **Слюнки потекли – авызга сулар килү, авыздан сулар килү, авыз сулары килү**
3. **Сложить голову - башын салу, башын кую**
4. **Сесть на мель - көймәсе комга терәлү, көймәсе ташка бәрелү**
5. **Скатертью дорожка – юлыңа ак җәймә**
6. **Плясать под чужую дудку – кеше кубызына бию, кеше кураена бию**
7. **Бить по карману – кесәгә сугу, кесәгә тию**
8. **Под носом – борын төбендә генә, борын төбендә, борын астында гына**
9. **Обивать пороги – бусагасын төшерү, бусага(лар)ны таптау**
10. **Осадок на душе – күңелдә төер калу, күңелдә төен калу**

II.Түбәндәге шигъри юлларны кем язган? Авторларның исем һәм фамилиясен тутырып языгыз. / Напишите полностью имя и фамилию авторов этих стихотворений. (5 баллов).

1) Сүз көчле ул, мәгънәле ул, сирәк булса,
Тыңлаучы да сүз аңлаучы зирәк булса.

Җавап: **Сәгыйт Рәмиев**

2) Үз ана телем – минем өчен матур, иң тәмле тел,
Үз телем – үз әйберем булган өчен ярата күңел.

Җавап: Мәҗит Гафури

III. Тотрыклы гыйбарә килеп чыгарлык итеп, исемнәрне тиешле формага куеп бәйләгез һәм мәгънәләрен аңлатыгыз / Соединяя имена существительные, образуйте фразеологизмы и объясните значение (10 баллов).

Арыслан сырты – үтә гайрәтле, булдыклы, көчле кеше.
Ат бәясе – зур бәя, кыйбат хак, зур акча сорый торган әйбер.
Әтәч тиресе – бик юка материал
Бүре малае – кешеләр белән аралашмыйча, кешегә буйсынмыйча үз иркендә яшәүче турында
Елан акылы – зирәк акыллы кешел

IV. Җөмләнең һәр сүзенә морфологик анализ ясап языгыз. / Сделайте морфологический анализ каждого слова в этом предложении. (10 баллов)
Әбиләрдән калган бу борынгы әйберне без күз карасыдай сакларга тиеш.

Әбиләрдән -____

Калган - ____

Бу - ____

Борынгы - ____

Әйберне - ____

Без - ____

Исправления не допускаются

Күз - ____

Карасыдай - ____

Сакларга - ____

Тиеш - ____

V. Кроссвордларны чишегез. /Решити кроссворды (30 баллов)

А) Бирелгән сүзләрнең синонимнарын языгыз./ Напишите синонимы данных слов.

Ответы

1. **Кабат - янә**
2. **Чуман – әрҗә**
3. **Табиб- врач**
4. **Аска – төпкә**
5. **Эш - гамәл**
6. **Абруй – дәрәҗә**
7. **Әүвәлгечә - элеккечә**
8. **Аптека – даруханә**
9. **Әҗәткә – көтәчәккә**
10. **әрәмгә – кирәкмәскә**

Б) Парлы сүзнең икенче кисәген языгыз. / Напишите второй компонент парного слова.

Ответы:

1. **савыт-саба**
2. **Алам-салам**
3. **Иске-москы**
4. **Алай-болай**
5. **Алан-йолан**
6. **Алпан-тилпән**
7. **Аклы-каралы**
8. **Абына-сөртенә**
9. **Җан-фәрманга**
10. **Очсыз-кырыйсыз**

VI.Татар әдәби теленең функциональ стильләре турында языгыз. Җавабыгызны мисаллар белән аңлатыгыз. / Напишите о функциональных стилях татарского языка (15 баллов). Укучылар язма һәм сөйләмә стильләр турында мәгълүмат бирергә тиешләр, һәр стильнең кулланылыш үзенчәлекләре ачыкланырга тиеш.

1) әдәби стиль

2) публицистик стиль

3) рәсми стиль

4) фәнни стиль

5) эпистоляр стильләргә караган үзенчәлекләр ачыкланырга тиеш.

VII. “Сүзлекләр нәрсә хакында сөйли?” дигән темага лексикография турында 80 сүздән ким булмаган сочинение языгыз. Фикерегезне дәлилләп, 2дән ким булмаган дәлил китерегез. /Напишите сочинение (не менее 80 слов) о лексикографии на тему “О чем раскажут словари?” Приведите не менее 2 довыда – примера (20 баллов). __

№	Сочинениене бәяләү критерийлары	Баллар
I	***Иншаның эчтәлеге***	
	Язманың эчтәлеге темага туры килә. Эчтәлеге тулысынча ачылган. Икедән артык дәлил бирелгән.	4
	Язманың эчтәлеге, нигездә, темага туры килә. Эчтәлеге ачылган. 1-2 гомуми дәлил бар.	3
	Язманың эчтәлеген бирүдә җитди ялгышлар бар. 1 дәлил бар.	2
	Язманың эчтәлеге ачылмаган **яки** мисал буларак дәлил язылмаган.	0
II	***Иншаның тел ягы***	
	Язманың мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге, язу эзлеклелеге	
	Эш мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге һәм язу эзлеклелеге белән характерлана: – логик хаталар юк, язуда эзлеклелек бозылмаган; – абзацларга бүленештә хаталар юк.	2
	Эш мәгънәви бөтенлеге, сөйләм бәйләнешлелеге һәм язу эзлеклелеге белән характерлана, **ләкин** 1 логик хатасы бар, **һәм/яки** абзацларга бүленештә **1** урында хата бар.	1
	Язмада сөйләм үстерүгә омтылыш бар, **ләкин** логик хаталарның саны 1 дән артык, **һәм/яки** абзацларга бүленештә **2** урында хата бар.	0
	Төгәллек һәм сөйләм матурлыгы	
	Язмада фикер төгәл, төрле грамматик формалар кулланылган.	2
	Язмада фикер төгәл, **Ләкин** бер генә төрле сөйләм калыпларыннан файдаланылган, **яки** язмада төрле грамматик формалар кулланылган, **ләкин** фикер төгәллеге бозылган.	1
	Сүз байлыгыннан тиешенчә файдалана алмаган, бер үк төрле җөмлә калыпларын гына кулланган.	0
III	***Грамоталылык***	
	Орфографик нормаларның үтәлеше	
	Орфографик хаталары юк (яки тупас булмаган 1 хатасы бар).	3
	Хатасы 2 дән артык түгел.	2
	3-4 хата җибәрелгән	1
	Хаталарының саны 4 тән артык	0
	Пунктуацион нормаларның үтәлеше	
	Пунктуацион хаталары юк (яки тупас булмаган 1 хатасы бар).	3
	1-3 хатасы бар.	2
	4-5 хатасы бар.	1
	Хаталарының саны 5 тән артык	0
	Тел нормаларының үтәлеше	

	Грамматик хаталары юк	2
	1–2 хатасы бар	1
	Хаталарының саны 2 дән артык	0
	Сөйләм нормаларының үтәлеше	
	Сөйләмгә кагылышлы 1 генә хатасы бар	2
	2–3 хатасы бар	1
	Хаталарының саны **3** тән артык	0
	Этикага кагылышлы нормаларның үтәлеше	
	Этикага кагылышлы хаталары юк	1
	Хаталары бар (1 һәм 1дән күбрәк)	0
	Язмада фактларны бирүдәге төгәллекнең үтәлеше	
	Фактик хаталары юк.	1
	Фактик хаталары бар.	0
Язма эш өчен максималь балл		**20**